

e-zpravodaj

Národní knihovny ČR

ročník 4 | číslo 1 | 2017
leden–únor

nové služby, knihy, akce a další zajímavosti

**Co znamená
„Sklad v rekonstrukci“?**

Mozart poprvé v Praze

**Vstříc umělým světům!
Frankfurt 2016**

**Střípky z Archivu NK ČR
Ztráty a nálezy**

Bulharští Češi

e-zpravodaj Národní knihovny ČR
ročník 4 | číslo 1 | 2017 leden–únor | beta verze
Dvuměsíčník

Adresa vydavatele a redakce:
Národní knihovna ČR, Klementinum 190, 110 00 Praha 1,
IČ 00023221, DIČ CZ00023221
E-mail: e-zpravodaj@nkp.cz
Telefon: 221 663 279 (H. Vajnerová),
221 663 252 (S. Vondráková)

Výkonná redakce: *Hana VAJNEROVÁ, Soňa VONDRÁKOVÁ*
Redakční rada: *Irena MAŇÁKOVÁ (předseda), Jana HUŇOVÁ,*
Karolína KOŠŤÁLOVÁ, Petra ŠŤASTNÁ
Grafické zpracování: *Klára MICHÁLKOVÁ*

Příspěvky připravili: *Lukáš BABKA, Marie HAŠKOVCOVÁ,*
Kateřina HEKRDLOVÁ, Hanuš HEMOLA, Hana HLUŠIČKOVÁ,
Monika HOLOUBKOVÁ, Markéta HRDLIČKOVÁ,
Julius HŮLEK, Zuzana KOPEČNÁ, Jaroslav KOSTECKÝ,
Karolína KOŠŤÁLOVÁ, Jaroslav KVASNICA, Jan LUKAVEC,
Petra ŠŤASTNÁ, Elisabeth TADIALOVÁ, Hana VAJNEROVÁ,
Anna VANDASOVÁ, Soňa VONDRÁKOVÁ

Obrazová dokumentace: Archiv NK ČR, Blog.cz, CTK,
Eva HODÍKOVÁ, Anna VANDASOVÁ, Hudební oddělení
NK ČR, NDK NK ČR, NKF NK ČR, Norbert Požár
(cs:Wikipedista:Bertik), Odbor služeb NK ČR, Oddělení výstav
NK ČR, Santroch.blog.idnes.cz, Slovanská knihovna, Ústav pro
českou literaturu AV ČR v.v.i., Webarchiv NK ČR, Wikipedia

e-zpravodaj NK ČR je dostupný na adrese:
e-zpravodaj.nkp.cz

Přihlášení k odběru e-zpravodaje:
[http://www.nkp.cz/o-knihovne/zakladni-informace/
vydane-publikace/e-zpravodaj](http://www.nkp.cz/o-knihovne/zakladni-informace/vydane-publikace/e-zpravodaj)

Titulní fotografie: Klára Michálková,
Révové nádvoří v Klementinu, 2016

Co je nového 3

Provozní doba od 1. 1. 2017

Noviny a časopisy z PressReaderu
ve vašich mobilech a tabletech

Co znamená „Sklad v rekonstrukci“?

Knižní novinky aneb v NK ČR knihy také vydáváme /
Úřední jednolistové tisky jagellonského věku

Představujeme 5

Revitalizace Klementina a služby veřejnosti v roce 2017

Národní konzervační fond a jeho studovna

Mozart poprvé v Praze

Webarchiv a autorské právo

Vstříc umělým světům! Frankfurt 2016

Zajímavosti a tipy 8

Co čte knihovník? / Slovanská knihovna – můj osud:
mozaika vzpomínek

Střípky z Archivu NK ČR / Ztráty a nálezy

Kalendárium aneb víte, že ...

Zveme vás 13

Betlémy v Klementinu

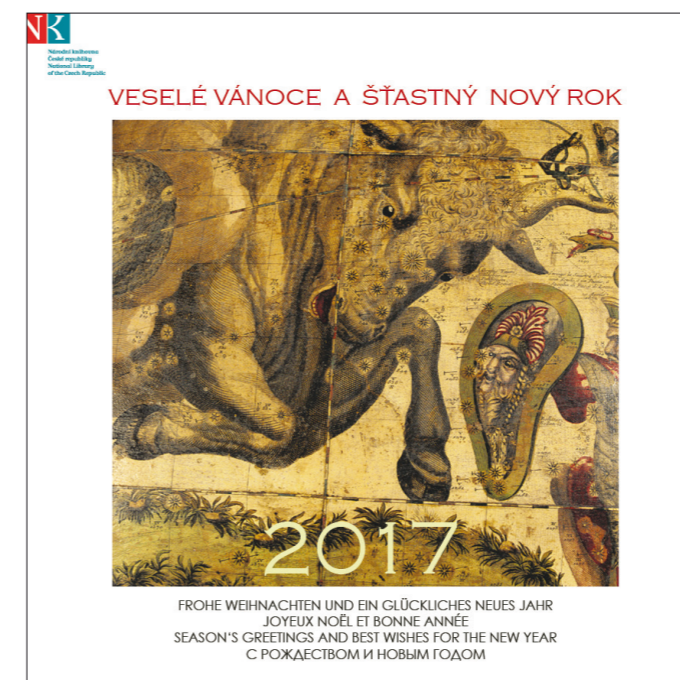
Josef Stepling – osvícený jezuita

Bulharští Češi

Bulharské fondy
a bulharistická činnost Slovanské knihovny

Slovanská knihovna zve:
Má ukrajinština svou historii?

Co je nového

Provozní doba od 1. ledna do 2. července 2017

V novém roce bude Národní knihovna otevřena
v běžném provozu od pondělí 2. ledna 2017.

V prvním pololetí 2017 bude celá knihovna uzavřena:

- v době novoročních svátků 31. 12. – 1. 1., v těchto dnech je otevřena pouze výstava Betlémy v Klementinu v pravidelné době – viz pokračující výstavy
- v době velikonočních svátků 14.–17. dubna
- o státních svátcích 1. května a 8. května

Letní provoz knihovny bude zahájen v pondělí
3. července 2017 a potrvá do neděle 3. září 2017.

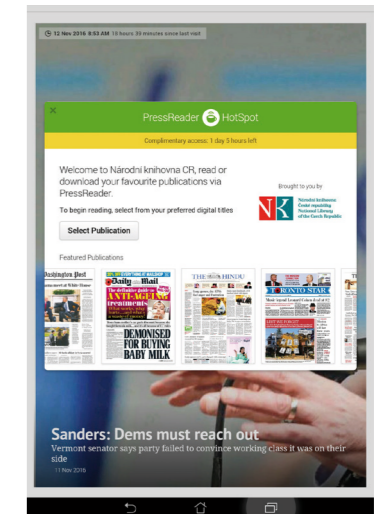
Více informací o provozní době naleznete [zde](#).

Noviny a časopisy z PressReaderu ve vašich mobilech a tabletech

Před časem (č. 4/2015) jsme v e-zpravodaji upozorňovali na možnost přečíst si v NK čerstvé zprávy z denního tisku z celého světa v elektronické podobě na vašich mobilních zařízeních. Stačí k tomu přijít do knihovny s tabletem či telefonem vybaveným aplikací **PressReader** a přihlásit se k wi-fi NK–Simple prostřednictvím údajů ze čtenářského průkazu.

Databáze PressReader nabízí více než 6000 titulů aktuálních vydání deníků a časopisů z celého světa ve více než 60 jazycích. Její obsah můžete prohlížet jak na webu, tak prostřednictvím zmíněné aplikace, která je dostupná pro různé operační systémy. Elektronickou verzí můžete listovat jako v papírovém vydání nebo číst jednotlivé články v textové podobě, která se přizpůsobí velikosti obrazovky.

Nově máte možnost číst noviny a časopisy v aplikaci také **mimo knihovnu**. Po přihlášení do wi-fi sítě NK-Simple si aplikace ve vašem zařízení „pamatuje“ po dobu 48 hodin, že jste čtenářem NK (tzv. complimentary access), a máte tak možnost stahovat a číst aktuální vydání oblíbených deníků a časopisů i mimo síť NK, třeba u ranní kávy.

Aplikace PressReader – complimentary access

Aplikace PressReader má také svou webovou verzi, kterou můžete využívat jak ve studovnách v NK, tak i na svých mobilních zařízeních přihlášených do sítě NK-Simple. Platforma PressReader je novou verzí rozhraní LibraryPressDisplay, prostřednictvím kterého se k vám v NK dostávají aktuální deníky a časopisy v elektronické podobě už od roku 2014. Od ledna 2017 by mělo dojít k definitivnímu ukončení provozování rozhraní LibraryPress Display a měla by zůstat výhradně platforma PressReader v podobě webového rozhraní i aplikace, jejíž obsah je stále rozšiřován.

Více o aplikaci PressReader na webu nkp.cz

Webové rozhraní PressReader – zobrazení titulu k vybranému datu

Co znamená „Sklad v rekonstrukci“?

Řada z vás se v posledních letech v online katalogu NK ČR možná již setkala s informací „Sklad v rekonstrukci“ doplněnou dovětkem „nelze expedovat“. Revitalizace Klementina a rekonstrukce hostivařského depozitáře má mimo jiné vliv právě i na dlouhodobou nedostupnost části fondů Národní knihovny. V online katalogu NK ČR tak najdete označení „Sklad v rekonstrukci“ právě u těch knih, časopisů a novin, které jsou v souvislosti se stavebními pracemi vystěhovány ze svých skladišť a uloženy „neknihovnický“, např. v přepravkách. Mezi svazky, které není možné expedovat, patří tituly z různých oborů, starší literatura, ale i publikace z nedávné doby.

Pokud ke svému studiu potřebujete dokumenty, které jsou v online katalogu NK ČR aktuálně označeny jako „Sklad v rekonstrukci“, neváhejte se obrátit na pracovníky NK ČR. Rádi vám pomůžeme ověřit, zda se v NK ČR nenachází jiný výtisk požadované publikace či zda je možné zprostředkovat výpůjčku či kopii dokumentu z jiné knihovny.

Kontaktovat můžete Poradenskou a informační službu v Hale služeb (e-mail: pujcovna.os@nkp.cz, tel. 221 663 248) či pracovníky meziknihovnických služeb v Referenčním centru (e-mail: mvs@nkp.cz, tel.: 221 663 202), kteří vám sdělí další informace.

The screenshot shows the NK ČR online catalog interface. At the top, there are navigation tabs: 'Konec', 'Přiblížení', 'Databáze', 'Dílní báze', 'Nastavení', 'Otázky', 'MVS', 'Nápověda'. Below these are search filters: 'Vyhledávání / Rejetky', 'Výsledky dotazu', 'Předchozí dotazy', 'Schránka', 'Historie', and 'Nápověda'. The main content area displays the title 'Evolution of green China / compiled by Zhu Ling', author 'Beijing : New World Press, c2010 -- 1st ed.', and physical description 'ix, 257 s. : barev. il. : 24 cm'. There are buttons for 'Zpět' and 'Objednat'. Below the main information, there are sections for 'Chcete-li užít výběr jednotek, zvolte:' and 'Chcete-li užít výběr jednotek, zvolte:' with dropdown menus for 'rok' and 'svazek'. At the bottom, there is a table with columns: 'Půjč. do', 'Pož.', 'Svazek', 'Možnost výpůjčky', 'Dílní knihovna', 'Další info', 'Značka stud.', 'Pozn.'. The table shows one entry with 'Sklad v rekonstrukci' in the 'Dílní knihovna' column.

Knížní novinky aneb v NK ČR knihy také vydáváme

Úřední jednolistové tisky jagellonského věku Kamil Boldan

Poslední tištěnou knihou, která v roce 2016 ve Vydavatelském oddělení NK vyšla, byla publikace **Kamila Boldana Úřední jednolistové tisky jagellonského věku**. Jde dokonce o jubilejní, desátou tištěnou knihu v tomto roce, a tak jsme její graficky pojatou obálku ozdobili dobovou iniciálou provedenou efektním parciálním lakem. Možná, že by se z toho mohla stát taková hezká tradice, aby poslední titul roku byl krapítko slavnostněji a s trochou nostalgie uveden do světa, neboť jak praví autor, digitální doba postupně pohřbívá nejen papírové tiskopisy a formuláře, ale mohlo by se zdát, že i knihy.

Publikace **Kamila Boldana** vzešla z institucionálního výzkumu sledujícího příkladu tisků o rozsahu jediného

listu počátky využívání knihtisku v úřední praxi. Zabývá se nejstaršími jednolisty vydanými před rokem 1526, které nejednou známe jen z unikátních výtisků roztroušených po různých světových knihovnách. Přibližuje funkci každého jednolistového tisku a znovuoživuje historickou situaci, v níž vznikl. Vedle čtrnácti tisků domácích bylo do knihy zařazeno devět málo známých bohemikálních jednolistů vytištěných v zahraničí. Nejstarší pochází ještě ze samého sklonku poděbradské doby. Jedná se o formulář odpustkové listiny z roku 1470, jejímž vydavatelem byl pozdější slavný inkvizitor a autor *Kladiva na čarodějnice* Heinrich Institoris. Souvisí s křížovou výpravou vedenou od roku 1467 proti papežem sesazenému „kacířskému“ králi Jiřímu z Poděbrad. Jednolistové tisky byly výrazným prvkem modernity vnášeným do jagellonské doby, byť do úřední a komunikační praxe vstupovaly zatím jen příležitostně. Nejpočetněji byly mezi nimi zastoupeny formuláře církevních dokumentů. V knize jsou představeny i nově objevené jednolisty objednané královskou kanceláří či zástupci stavovské obce. Jejich zadavatelé již nesledovali jen zefektivnění kancelářského provozu, ale zkoumali, jak mohou tištěné multiplikáty využívat v politické komunikaci.

Publikace je určena nejen odborné veřejnosti, tedy zájemcům o dějiny typografie, ale i širšímu publiku, neboť nesporně zajímavé téma je podáno velmi čtivě.

Národní knihovna ČR, Praha 2016, 1. vydání, 176 s.
ISBN 978-80-7050-675-2

Grafický návrh obálky Alena Křesalová

Představujeme

Revitalizace Klementina a služby veřejnosti v roce 2017

PhDr. Hanuš Hemola

náměstek pro knihovní fondy a služby

Oproti původnímu předpokladu, který jsme zveřejnili na začátku roku 2016, nebude v roce 2017 zahájena spojená 3. etapa revitalizace, tzn., že nedojde k avizovaným omezením provozu knihovny pro veřejnost.

V první polovině roku budou pokračovat práce na 2. fázi II. etapy, v jejichž rámci bude nadále dočasně omezena průchodnost v prostoru vstupu, šatny a samoobslužných skříněk, a řešení situace bude vyžadovat vyšší míru trpělivosti jak návštěvníků knihovny, tak našich pracovníků. Po jejich dokončení by mělo následovat zprovoznění celého hlavního schodiště u hlavního vstupu do knihovny, včetně nového výtahu v zrcadle tohoto schodiště. Opět by se měla otevřít ambitová chodba v přízemí proti dnešní vrátnici, ve které byla umístěna původní studovna Referenčního centra. Postupně plánujeme uvést do provozu i navazující prostory, v nichž předpokládáme vytvoření uživatelských míst s vysokou mírou osobního, individualizovaného nastavení podle preferencí konkrétního čtenáře s místem pro dlouhodobou rezervaci studijního materiálu i osobních pomůcek. Do takto upravených „čtenářských pracoven“ bude, po realizaci dopravníkového systému v Klementinu, umožněna i přímá doprava dokumentů. Celá tato část bude sloužit jako vyšší forma současné Studovny vědeckých pracovníků.

V návaznosti na dokončení hlavního schodiště by měla být v 1. patře postupně zprovozněna Studovna hudebního oddělení a ve 2. patře dočasně propojená Knihovna knihovnické literatury a část Slovanské knihovny. V 1. patře bude opět zpřístupněna bývalá kapitulní síň, dnes zasedací místnost, kterou uživatelé knihovny znají spíše z kulturních a vzdělávacích pořadů organizovaných knihovnou.

Další části knihovny by zatím neměly být postiženy rozsáhlejšími stavebními pracemi, až na drobné výjimky jako např. archeologická sonda v prostoru Haly služeb. Knihovně se podařilo, i díky reakci veřejnosti na oznámená omezení provozu, vyjednat prodloužení financování a tím i termíny stavebních prací, aby nedošlo k fatálnímu souběhu s rekonstrukcí Klementina a starého objektu knihovny v Hostivaři, kde je uložena podstatná část sbírek knihovny. Objekt knihovny v Hostivaři je připraven na stavební práce, proto je velká část našich sbírek uložena dočasně „neknihovnický“, tzn., že z nich není možné standardně expedovat podle požadavků uživatelů. Při vyhledání takovýchto dokumentů se zobrazuje v elektronickém katalogu hláška „Sklad v rekonstrukci“. Knihovna připravila opatření, která by měla pomoci eliminovat nepřístupnost těchto částí sbírek prostřednictvím spolupráce s dalšími pražskými knihovnami, případně za pomoci meziknihovnických služeb. Kontaktujte v těchto případech poradenskou a informační službu v Hale služeb nebo

pracovníky meziknihovnické služby v Referenčním centru, viz informace na: <http://www.nkp.cz/sluzby/revitalizace-sluzby>. Další aktuální informace k provozu knihovny v období revitalizace naleznete na webových stránkách knihovny na <http://www.nkp.cz/sluzby-behem-revitalizace>.

Za způsobené obtíže se osobně i jménem týmu všech pracovníků knihovny omlouvám. Po celou dobu stavebních prací se bude každý z mých kolegů snažit pomocí překonávat vzniklé komplikace.

Národní konzervační fond a jeho studovna

Národní konzervační fond (dále jen „NKF“) je nejvýznamnější novodobou konzervační sbírkou knihovnických dokumentů v České republice. Další sbírky tohoto charakteru se nacházejí ve Vědecké knihovně v Olomouci a v Moravské zemské knihovně v Brně, ale NKF je z uvedených konzervačních sbírek tou nejuplněnější. V roce 1935 v souvislosti s vydáním vládních nařízení č. 118 a č. 119/1935 Sb., o povinných výtiscích, knihovna získala (kromě povinného výtisku českého) právo povinného konzervačního výtisku jednoho exempláře z celého území. Základním archivovaným materiálem jsou knihy a časopisy, dále se zde uchovávají hudebniny, kartografické dokumenty, plakáty, grafika, pohlednice, kalendáře a v současné době i kompaktní disky a magnetofonové kazety. Retrospektivně je fond doplňován od roku 1901. Fond byl v roce 2014 přestěhován do nové budovy depozitáře v Hostivaři, kde je také v provozu nová studovna, kam je možné dokumenty zařazené do NKF po splnění podmínek prezenčně zapůjčit.

Základním cílem této unikátní sbírky je především ochránit a dlouhodobě uchovat knižní kulturní dědictví, fond je neustále doplňován, aby se dosáhlo jeho největší úplnosti. Výše zmíněné informace čtenářům napoví, že ač je NKF součástí knihovnických fondů NK ČR, není jeho úlohou plnit funkci půjčovny pro běžné potřeby. Z NKF je možné studovat pouze po předchozím ověření, zda požadovaný dokument není možné získat jakýmkoliv způsobem v jiné knihovně, není zmikrofilmován a není zdigitalizován. Zkrátka takový dokument, který není k dispozici nikde jinde. Čtenář, který by chtěl z této konzervační sbírky studovat, může předat svou objednávku pracovníkům v Hale služeb v Klementinu, ti ověří, zda je jeho požadavek oprávněný a následně jej předají pracovníkům správy NKF, kteří výpůjčku připraví k prezenčnímu studiu ve studovně Hostivař. Po absolvování dobrodružné cesty z Klementina do depozitáře se vám budou pracov-

níci správy NKf ve studovně rádi věnovat, mějte však na paměti, že zacházíte s unikátními dokumenty. Mezi nimi jsou například bibliofilská vydání neobvyklých formátů a tvarů často ve zvláštních originálních vazbách. Naleznete zde oblíbená díla českých autorů v různých cizojazyčných překladech, jedná se například o desítky jazykových mutací Haškova *Dobrého vojáka Švejka*, nebo známých děl Karla Čapka a pro nás exotická vydání Máchova *Máje* v bengálštině nebo čínštině.

I když se veřejnost mylně domnívá, že naši studovnu navštěvují pouze vědci za účelem vědeckého bádání, je zde velký zájem například o staré jízdní řády, Rodokapsy, návody na opravy mopedů a častokrát čtenář z nostalgie hledá knížku svého mládí.

Mozart poprvé v Praze

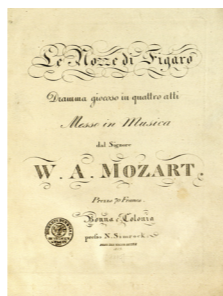
K Mozartově návštěvě Prahy se schylovalo plných deset let. Jeho hudba byla v Praze i v českých zemích známá a oblíbená, měl tu řadu obdivovatelů a přátel z řad šlechty a hudebníků. Ovšem rozhodujícím impulsem k tomu, aby se 8. ledna 1787 i se svou manželkou konečně vydal na cestu z Vídně do Prahy, byl bezprecedentní úspěch jeho opery *Figarova svatba* ve zdejších

Georg Meissner: *Wolfgang Amadeus Mozart*

divadle na sklonku předchozího roku. Cesta trvala čtyři dny a hned po svém příjezdu se Mozart ocitl ve víru pestrých společenských událostí, divadelních a koncertních produkcí a rovněž významných setkání. Jsme o tom dobře zpraveni díky dobovým pražským novinám a také skladatelově korespondenci. Ve Stavovském divadle dirigoval svého *Figara*, tamtéž při speciální koncertní akademii s divadelním orchestrem uvedl svou *Symfonii D dur*, od té doby zvanou „Pražskou“, a vystoupil též jako klavírní virtuos a improvizátor. Ovace a další vřelá přijetí nebrala konce. Uprostřed toho všeho si našel čas i k návštěvě Klementina a zdejší knihovny. Prováděl ho sám ředitel knihovny Rafael Ungar a Mozart v obšírném dopise svému vídeňskému příteli nešetřil slovy chvály a obdivu nad bohatými sbírkami. Uplynulo rovné půlstoletí a táž knihovna se roku 1837 stala sídlem prvního Mozartova památníku na světě.

Když se přesně za měsíc, 8. února 1787, vrátil Mozart z Prahy do Vídně, bylo jasné, že se sem zanedlouho vrátí. „Jeho“ Pražané si totiž u něj objednali novou, speciálně pro Prahu zkomponovanou operu. Stala se jí na podzim téhož roku „opera oper“ *Don Giovanni*. Mozartova druhá návštěva, trvající tentokrát půldruhého měsíce a věnovaná dokončení opery a její premiéře, byla stejně, jako když tu byl poprvé, spojena s řadou jedinečných zážitků a událostí, z nichž mnohé mají předešlé legendy. Ale to již byla jiná situace, v níž nechybělo dramatické napětí, na rozdíl od Mozartova idylického triumfu při návštěvě první. Mozart byl v Praze celkem pětkrát, z toho dvakrát jen projížděl do Německa a zpět. Naposledy Prahu navštívil na podzim 1791 v souvislosti s císařskou pražskou korunovací, aby uvedl svou operu *Titus* zkomponovanou právě k této události. Zanedlouho poté velký skladatel umírá ...

Webarchiv a autorské právo

V minulých číslech e-zpravodaje NK jsme si již vysvětlili, jakým způsobem lze pracovat s Webarchivem, jak probíhá akvizice zdrojů, ale třeba i to, jak a proč spolupracujeme s jinými zahraničními webarchivy sdružovanými v rámci konsorcia IIPC. V aktuálním čísle vám přiblížíme, jak činnost Webarchivu ovlivňuje autorské právo.

Autorské právo

Velké množství originálních myšlenek na sebe bere podobu textů, obrazů či zvukových záznamů. Na všechny tyto výsledky procesu lidské tvořivosti (kam spadají kromě knih i webové stránky) se vztahuje právo duševního vlastnictví (výhradní právo k nakládání s výsledkem tvůrčí činnosti), které nejen v České republice ošetřuje autorský zákon.

Autorský zákon (121/2000 Sb.) nám v paragrafu 37, který se týká knihovní licence, říká, že jakékoliv dílo, kte-

ré podléhá autorskému právu (tedy i elektronické zdroje), může být zpřístupňováno široké veřejnosti jen z budovy Národní knihovny. Tedy, zhruba na 1 300 000 českých webových domén se dostanete z Referenčního centra v budově Klementina.

Pokud si autor, potažmo vydavatel přeje, aby jeho dílo – webová stránka – bylo v archivní verzi dostupné odkudkoliv (z vašeho gauče, z kavárny nebo třeba z pláže), musí s námi uzavřít buď smlouvu nebo vystavit stránky pod licenci Creative Commons.

Creative Commons

Zatímco někteří autoři chtějí všechna práva duševního vlastnictví co nejlépe ošetřit (např. si nepřejí, aby bylo dílo dále měněno nebo využíváno komerčně), jiní svá díla poskytují k dalšímu využití veřejnosti (často jsou takto zveřejňovány různé vzdělávací materiály, webové stránky zájmových klubů a organizací nebo úřadů).

Pro tyto účely je vhodné použít otevřenou licenci, která autorovi zajišťuje právo na uvedení autorství, a zároveň umožňuje uživateli dílo flexibilněji využívat. Webarchiv akceptuje v souladu s českou legislativou licenci Creative Commons, která je zároveň i celosvětově nejrozšířenější. Její varianty poskytují autorovi možnosti zpřístupnění a přitom jistého zabezpečení vlastních nehmotných děl. Vybrat si může z následující škály práv a povinností:

Práva

- Dílo šířit
- Dílo upravovat

Povinnost

- Uvést původ
- Zachovat licenci
- Nepoužívat komerčně
- Dílo neupravovat

Označení licence	Práva	Povinnosti	Název licence
BY			Uveďte autora
BY-SA			Uveďte autora – Zachovejte licenci
BY-ND			Uveďte autora – Nezpracovávejte
BY-NC			Uveďte autora – Neužívejte komerčně
BY-NC-SA			Uveďte autora – Neužívejte komerčně – Zachovejte licenci
BY-NC-ND			Uveďte autora – Neužívejte komerčně – Nezpracovávejte

Zdroj obrázku: <http://webarchiv.cz/cs/creative-commons>

Variety licenčních prvků Creative Commons

Pokud vydavatel vystaví webové stránky pod licenci Creative Commons, proces zveřejnění zdroje na našem webu je oproti uzavírání klasické smlouvy mnohem rychlejší a jednodušší. Používání licencí je ošetřeno Občanským zákoníkem (89/2012 Sb.) v paragrafu 2373.

A jak jsou na tom webové stránky, které v současnosti archivujeme, z hlediska právního ošetření jejich zpřístupnění online? Zatím stále převládá část vydavatelů, kteří s námi podepisují smlouvu (téměř 87 % zdrojů),

ale začíná se zvyšovat i počet stránek, které jsou pod některou z Creative Commons licencí (13 % zdrojů). Otázkou je, jak moc se otevřené licence budou rozšiřovat, v každém případě se jedná o progresivní mezinárodní postup umožňující legální využívání a sdílení autorských děl, který podporujeme.

Vstříc umělym světům! Frankfurt 2016

Jan Lukavec

Hostem Frankfurtského knižního veletrhu se roku 2016 stalo Vlámko a Nizozemsko. Za ústřední obraz expozice bylo zvoleno moře, protože „má svou poetičnost i politický náboj“. Hlavní postavou českého stánku se stal exprezident Havel.

Nizozemská „kulturní ofenziva“ takřkajíc probíhala na několika frontách. Tamní spisovatelé se představili v řadě německých měst, otevřeno bylo několik výstav. Přímo na frankfurtském veletrhu ovšem prezentace nebyla nijak spektakulární ani bombastická, tedy pokud nepočítáme zhotovení a vystavení několikametrové „nejsladší knihy veletrhu“, vyrobené z pravé belgické čokolády. Tvůrci vsadili spíše na menší, chytré interakce s návštěvníky. Nabízeli tedy kupříkladu návštěvu „knižního doktora“, který na základě osobního pohovoru určil diagnózu a vydal speciální recept s názvem knihy, kterou na dané obtíže doporučil používat, tedy číst. Další návštěvníci si mohli nechat zanalyzovat pochody, které se odehrávaly v jejich mozku během četby krátké literární ukázky. Šlo prý přitom o součást univerzitního výzkumu, který měl pomáhat při tvorbě dokonalejších elektronických čteček, a také o propagaci díla Arnona Grunberga, po němž se krátkodobě fungující institut, který experimenty prováděl, jmenoval. Grunberg prý nejprve experimentoval sám na sobě, když několik kapitol jedné své knihy napsal se senzory na hlavě a posleze chtěl totéž vyzkoušet na svých čtenářích.

Na více místech pak bylo možné pohroužit se pomocí speciálních brýlí a sluchátek do virtuálních světů vymyšlených nizozemskými literáty: ocitnout se v kůži psa drženého v zajetí, zrazené dívky páchající sebevraždu skokem z okna, případně se krátkodobě mohli nechat přenést do rodiny, z níž zůstali jen otec a devítiletá dcera, kteří spolu v podstatě nekomunikují a realitu každý z nich vnímá jen ze své perspektivy, velmi odlišné od perspektivy toho druhého – účastník si přitom mohl vybrat, uvnitř které z obou hlav se chce ocitnout. Virtuální realita ovšem patřila k hitům letošního veletrhu obecně, vyzkoušet si ji bylo možné snad v desítkách stánků. Mohlo přitom jít o „pobyt“ v relativně stabilním světě, v němž scénérie plápolajícího ohně podkreslovala poslech vyprávěného příběhu, nebo o pohyb ve světě silně dynamickém, kde se na recipienta řítily stěny vytvořené z písmen. Zkoumáno přitom bylo, jak mohou další smyslové vjemy podpořit zážitek z četby či z poslechu knihy, a také to, jak by se tyto metody daly využít například ke vzdělávacím účelům: k uvádění do sofistikovaných světů filozofie či psychologie nebo k virtuálnímu navštěvování muzeí či galerií.

Celkově se možnosti seberealizace návštěvníků veletrhu zdály skoro neomezené: mohli se dát namasírovat, položit se pod velký šamanský buben a nechat na sebe působit jeho zvuky, navštívit stánky s erotickou literaturou či místní kapli, navštívit seminář tvůrčího psaní, vyzkoušet si knihtisk nebo předvést svůj kostým či masku. S jejich pomocí se tisíce mladých návštěvníků znovu převtěli do těch nejfantastičtějších postav, pro outsidersa mnohdy těžko identifikovatelných. Mnozí další příchozí pak využili, jak už bylo zmíněno, nabídku návštěvy možná až padesátí odstínů či variant virtuální reality. Její tvůrci slibovali, že v budoucnu budou tyto světy pro čtenáře či uživatele stále interaktivnější, a celému odvětví i proto věštili slibnou budoucnost. Naopak jistá varování zazněla ohledně povolání samotného spisovatele. Podobně jako v případě českého prostředí, i o tom německém bylo konstatováno, že tam vychází příliš mnoho knih, kterým pak chybí jak recenzenti, tak čtenáři. Průměrný počet prodaných výtisků jedné knihy je tak relativně nízký (u beletristických novinek kolem 3 000 kusů), a z toho důvodu je údajně stále těžší užívat se jako profesionální literát...

Zajímavosti a tipy

Co čte knihovnick? Slovanská knihovna – můj osud: mozaika vzpomínek Jan Lukavec

Letošní rok je zřejmě zvláště příznivý pro vydávání knih různými způsoby shrnujících historii velkých českých knihoven. V samostatných publikacích se představily Vědecká knihovna v Olomouci, Moravská zemská knihovna, formou e-knihy také Městská knihovna v Praze. Možná největší pozornost si ale vysloužil titul *Slovanská knihovna – můj osud: mozaika vzpomínek*. Slavista a literární historik, mezinárodně respektovaný odborník specializující se na problematiku ruské, ukrajinské a běloruské emigrace Jiří Vacek (*1939) v ní vzpomíná na více než půlstoletí své práce ve Slovanské knihovně, dnes odboru Národní knihovny České republiky, v níž působí od roku 1964. Připomíná nejen důležité události z dějin „Slovanky“, představuje též plejádu osob (pracovníků a návštěvníků knihovny i odborných badatelů-slavistů z celého světa), které s ní přišly od jejího založení v roce 1924 do kontaktu. A to od slavných vědců typu Romana Jakobsona přes slovné spisovatele a překladatele (Ivan Wernisch, Jan Zábrana, Vilém Závada, Otto F. Babler) až po vrátné a údržbáře, kteří byli připraveni zasáhnout, kde jich bylo zapotřebí, a „jako takoví vešli do klementinských dějin a do lidských myslí a srdcí“. A i když se takových osob do knihy dostaly desítky, přesto autor lituje, že tam některé další, které rovněž spoluvytvářely historii a atmosféru knihovny, scházejí. Nepo-

dařilo se mu prý totiž v jejich případě „nalézt záchytný bod v podobě nějakého zajímavého, byť i zdánlivě podružného detailu, který by jim dodal životnosti a lidského rozměru a přiblížil je tak i nezúčastněnému čtenáři“.

Vackovy řádky mají místy tragikomický přídech. V autorově přehledu lidí, kteří se Slovanskou knihovnou přišli do styku, nechybějí kolaboranti (Jiří Smíchovský) či figurky poněkud pitoreskní, ale v drtivé většině jde o bytosti, na které autor vzpomíná veskrze pozitivně, s láskou a úctou. Často k nim připojuje i jakýsi biografický miniportrét, z nichž ostatně už řadu dříve publikoval jinde. Místy drsné či tragické osudy svých hrdinů ovšem nezatajuje. A upřímný je i ve vztahu k sobě samému: otevřeně přiznává, že od roku 1974 v knihovně zastával funkci předsedy základní organizace KSČ, tvrdí ovšem, že z této pozice nikdy nikomu vědomě neuškodil (poznámka na okraj: hlasy pamětníků z knihovny to potvrzují).

O tom, jak se do dění v knihovně promítaly dobové ideologické tlaky, Vacek pojednává na mnoha stránkách a z různých hledisek. Píše o paradoxech cenzurních zásahů, k nimž patřilo například to, že protektorátní ministerstvo školství a národní osvěty vedené Emanuelem Moravcem, zakázalo knihu, u které byl autorem překladu sám pan ministr. Podobně se normalizační zákazy týkaly i vlastních prací vedoucích pracovníků oddělení zvláštních fondů, tedy fondů, kam se *prohibita* ukládala a schovávala. A zatímco se v jistém úseku komunisticke éry v rámci bezmezného nadšení pro vše sovětské do fondů bez výběru dostávaly sovětské knihy, které se slavistickou nijak nesouvisely, po moskevské roztržce s Josipem Brozem Titem naopak ve fondech začala absentovat jugoslávská literatura...

V pořadu České televize ASAP byla Vackova kniha pochválena za to, že v ní na čtenáře nepadá prach ze zatuchlých regálů, „nýbrž hvězdný prach osobností, jejichž osudy Slovanskou knihovnu v Praze protínaly“. Je potěšitelné, že si právě ve veřejnoprávním médiu Vackova práce získala tolik pozornosti a ocenění. Jakkoli je poslání Slovanské knihovny specifické, přesto může publikace *Slovanská knihovna – můj osud* sloužit jako příklad toho, že knihovnik nemusí být jen podivnou neidentifikovatelnou bytostí zapadlou mezi regály, nýbrž skutečnou osobností, která i pro špičkové odborníky vykonává heuristickou část jejich vědecké práce a svým významem se k nim dá směle přiřadit. Vackova publikace vykreslující ideálního knihovníka může sloužit jako vzor pro mladší adepty tohoto řemesla. A také jako memento a pobídka pro ty, kteří knihovny a jejich provoz financují...

Knihy k tématu:

Miloš Korhoň, Tereza Vintrová (eds): *Chrám věd a múz: dějiny Vědecké knihovny v Olomouci*. Vědecká knihovna v Olomouci, Olomouc, 2016, 327 s.

Jana Hrbáčová, Rostislav Krušínský (eds): *Chrám věd a múz: 450 let Vědecké knihovny v Olomouci*. Vědecká knihovna v Olomouci, Olomouc, 2016, 390 s.

Tomáš Kubiček. *Moravská zemská knihovna: její historie, současnost, vize*. Moravská zemská knihovna v Brně, Brno, 2016, 127 s.

Jaromír Kubiček (ed.): *Moravská zemská knihovna v Brně 1808–2008: knihovní sbírky*. Brno: Moravská zemská knihovna v Brně, 2008, 140 s.

Zdeňka Čermáková, Jan Lukavec. *Městská knihovna v zrcadle času (1891–2016)* [online]. Městská knihovna v Praze, Praha, 2016, 158 s.

Střípky z Archivu NK ČR Ztráty a nálezy

Kateřina Hekrdlová

Čtenáři používají jako knižní záložky leccos, to je známá věc. Méně známý je fakt, že nepozorní čtenáři knihovny často tyto „záložky“ odevzdají i s vypůjčenou knihou. V Archivu NK máme z těchto mlčenlivých strážců rozečtených knih neustále se rozrůstající sbírku. Obsahuje nespočet pohlednic, dopisů, fotografií, receptů, svatých obrázků, legitimací, úředních dokumentů, kreseb, vylisovaných rostlin, výstřižků z dobového tisku, výpisků a poznámek a překvapivě i jeden notýsek cca 1 cm silný. Neustále mě udivuje, jak je možné, že si ho nikdo v knize nevšiml. Nejpřekvapivější asi byla novodobá vkladní knížka. Naopak se neobjevilo ono pověstné kolečko salámu. Alespoň prozatím.

Zde je malá ukázka sbírky:

Čestný odznak mateřství, 1958

Klub českých turistů v Praze, 1905

Kašperk, 1912

Datum pošt. razítka.

VAŠE BLAHORODÍ!

Dovolujeme si tímto Vašemu Blahorodí ke koupi nabídnouti příložený výborný spis milionáře **Vanderbilta**

OPLÝVEJ ZLATEM
(CESTA K BOHATSTVÍ)

který, dle vlastní zkušenosti autorovy, učí, jak možno každému i z *nejnužnějších poměrů* povstalemu *dosici* postavení neodvislého, *dospěti cestami čestnými* k blahobytu a domoci se *vážností, úcty a mocí!*

Neodkládejte spisu, dokud Jste jej nepřčetli!

Přesvědčíte se, že jest bohatou studnici výtečných rad, které po celý Váš život — budete-li se jimi řídit — přinesou Vám *jistý a neomylný úspěch!*

Cena 2 kor. Podobného spisu v české literatuře dosud není! Současně prosíme, byste nám obnos ten, podržte-li spisek, poukázati ráci.

Do **pěti dnů** nevrácený spis považujeme Vám za prodaný. Vracení děje se *bez výloh*, poznamenáte-li na spise „*zpět, nepřijímám*“ a vrátíte též poště.

Jsme však přesvědčeni, že jen po *zbežném* nahlédnutí *spis nevrátíte*, neboť jistě jednal byste ku vlastní škodě.

V dokonalé úctě
NAKLADATELSTVÍ ČASOPISU
„PŘÍRODA A ŽIVOT“
VE ST. STRAŠNICÍCH U PRAHY

Reklama – Jak zbohatnout

Untersturmführer, 1943

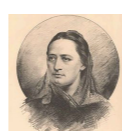
Kalendárium aneb víte, že ...

- ... před 75 lety, 1. 1., zemřel **Jaroslav Ježek**, český klavírista, skladatel, dirigent a sbormistr. Odděťství trpěl sedmým zrakem a nedoslýchavostí. Poté, co jeho otec musel roku 1914 narukovat, byl dán do Hradčanského ústavu pro slepé a slabozraké děti, kde si kromě Braillova písma osvojil i základy hudební teorie a hry na nástroj. Roku 1924 byl přijat na konzervatoř. Absolvoval ji o tři roky později a ve studiích pak pokračoval na konzervatoři u J. Suka a A. Háby. V roce 1927, díky podpoře mecenáše, odjel na rok do Paříže, kde se seznámil s jazzem, černošskými spirituály i soudobou vážnou hudbou. V roce 1928 začíná jeho spolupráce s Osvobozeným divadlem J. Voskovce a J. Wericha, skládá hudbu a písně k jejich hrám, diriguje divadelní orchestr. Věnuje se i vážné hudbě, je autorem skladeb pro klavír či housle a orchestr, pro dechové a smyčcové nástroje, skládá i písňové cykly. Po uzavření mnichovské dohody roku 1938 jsou všichni tři nuceni emigrovat do USA. Tam působí jako dirigent smíšeného Československého pěveckého sboru a vyučuje hudbě. V USA se seznamuje i se svou budoucí ženou Frances. V roce 1942 umírá v New Yorku na selhání ledvin. Ježkova hudba s texty Voskovce a Wericha zlidověla, jejich písně žijí dodnes.
- ... před 95 lety, 1. 1., vstoupil v platnost **Zákon o vytvoření Velké Prahy a zavedení titulu primátor hlavního města Prahy**.
- ... před 285 lety, 2. 1., se narodil **František Xaver Brixi**, hudební skladatel, jeden z nejvýznamnějších českých

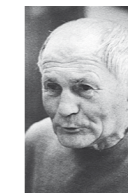

skladatelů 18. století u nás. Jeho hudba je zajímavá kompozičními postupy, jsou v ní patrné náznaky klasicismu. Působil v několika pražských kostelích, mj. v dnes již zaniklém kostele Panny Marie na Louži, který stával na dnešním Mariánském náměstí. Mnohé z jeho skladeb byly prováděny v letech 1758–1771 na každoročních svatojánských slavnostech, pořádaných na lodích poblíž Karlova mostu. Roku 1759 se stal kapelníkem katedrály sv. Víta. Zemřel velmi mlád ve věku 35 let, patrně na tuberkulózu.

- ... před 60 lety, 7. 1., zemřel **Josip Plečnik**, slovinský architekt, urbanista a pedagog, dvorní architekt prezidenta T. G. Masaryka (narodil se před 145 lety, 23. 1. 1872).
- ... před 60 lety, 8. 1., zemřel **Josef Skupa**, loutkoherec, režisér a scénograf, autor loutkových postav Spejbla a Hurvínka (narodil se před 125 lety, 16. 1. 1892).
- ... před 480 lety, 12. 1., **daroval Ferdinand I. pražským střelcům vltavský ostrov Malé Benátky**, později nazvaný **Střelecký**.
- ... před 140 lety, 19. 1., se narodil **Fraňa Šrámek**, básník a spisovatel.
- ... před 725 lety, 20. 1., se narodila **Eliška Přemyslovna**, česká královna, matka Karla IV.
- ... před 405 lety, 20. 1., zemřel **Rudolf II. Habsburský**, římský císař, král český, uherský a chorvatský, markrabě moravský a arcivévoda rakouský. Po dlouhé době učinil z Prahy opět sídelní město císařského a královského dvora.
- ... před 230 lety, 20. 1., **navštívil Wolfgang Amadeus Mozart poprvé Prahu** a v Nosticově divadle dirigoval reprízu své opery *Figarova svatba*.
- ... před 155 lety, 21. 1., zemřela **Božena Němcová** (rozená Barbora Novotná, později po provdání matky Barbora Pankel), česká spisovatelka a zakladatelka novodobé české prózy.
- ... před 470 lety, 27. 1., zemřela **Anna Jagellonská**, královna česká, manželka krále Ferdinanda I. Habsburského, dcera Vladislava Jagellonského.
- ... před 80 lety, 28. 1., se narodil **Karel Čáslavský**, filmový archivář, historik, publicista a moderátor, pracovník Národního filmového archivu, specialista na zpravodajský film do roku 1945. Mezi nejznámější patří jeho televizní pořad *Hledání ztraceného času*, v němž během let 1992–2002 zprostředkoval divákům mnoho krátkých zpravodajských filmů a žurnálů z let 1918–1945. Oblíbený byl i pořad *Komik a jeho svět* uvádějící němé

- filmové grotesky, či soutěž *Videostop*. Méně se ví, že se podílel na tvorbě filmů *Kdyby tisíc klarinetů*, *Všichni moji blízcí*, či *Obsluhoval jsem anglického krále*. Karel Čáslavský zemřel 2. 1. 2013.
- ... před 20 lety, 3. 2., zemřel **Bohumil Hrabal**, spisovatel.
- ... před 95 lety, 7. 2., zemřel **Jan Skácel**, spisovatel, básník a publicista.
- ... před 105 lety, 11. 2., se narodil **Rudolf Firkušný**, klavírní virtuos.
- ... před 155 lety, 16. 2., založili **Miroslav Tyrš** a **Jindřich Fügner první českou tělovýchovnou organizaci Tělocvičnou jednotu pražskou**, později přejmenovanou na **Sokol pražský**.
- ... před 25 lety, 8. 2., byl uveden do provozu 216 metrů vysoký vysílač Praha–město v Mahlerových sadech na Žižkově, dnes známý jako Žižkovský vysílač či Žižkovská televizní věž. Stavba byla zahájena o necelých sedm let dříve (24. 11. 1985).
- ... před 115 lety, 21. 2., zemřel **Emil Holub** (celým jménem Emilian Carl Johann Holub), český lékař, cestovatel, kartograf a etnograf. Narodil se v Čechách v Holicích, studoval na Karlo-Ferdinandově univerzitě v Praze, kde v roce 1872 získal titul doktor medicíny. Téhož roku odjel za podpory Vojtěcha Náprstka do jižní Afriky. Během svých dvou pobytů v letech 1872–1879 a 1883–1887 vykonal v jižní Africe několik vědeckých výprav a pořídil rozsáhlou přírodovědnou a etnografickou sbírku. Byl oceněn řádem Františka Josefa.
- ... před 135 lety, 23. 2., se narodil **Ladislav Vycpálek**, hudební skladatel; po dokončení univerzitních studií se stal odborným pracovníkem Univerzitní knihovny v Klementinu, založil zde Hudební oddělení a až do roku 1942 jej vedl. Vedle své práce soukromě studoval skladbu, hrál v několika hudebních tělesech, komponoval a věnoval se i organizační činnosti (byl členem České akademie věd a umění, poradního sboru Národního divadla a vedoucím hudebního odboru Umělecké besedy).
- ... před 105 lety, 24. 2., se narodil **Jiří Trnka**, český výtvarník, ilustrátor, sochař, malíř, scénárista a režisér animovaných filmů. Spolu s Herminou Týrlovou a Karlem Zemanem patří k zakladatelům českého animovaného filmu. Vyrostl v rodině, kde se doma vyráběly hračky. Roku 1923 se seznámil s J. Skupou a začal hrát loutkové divadlo. S loutkovým filmem se setkal roce 1937, kdy vyrobil Pana Prokouka pro reklamní film.

V roce 1939 zaznamenaly velký úspěch jeho ilustrace ke knize *Miša Kulička*. V témže roce začala jeho spolupráce s Osvobozeným divadlem a Národním divadlem v Praze. Za války mj. ilustroval Karafiátovy *Broučky* a tehdy začala jeho dlouholetá spolupráce s Františkem Hrubínem.

Po válce v roce 1945 spolu s dalšími mladými výtvarníky založili studio kresleného filmu Bratři v triku a o rok později i studio loutkového filmu.

Dílo J. Trnky je obsáhlé, zahrnuje loutkové i animované filmy, knižní ilustrace či divadelní a výstavní scénografii. Jeho přínos spočívá v osvobození českého kresleného a loutkového filmu z amerického vlivu a v prosazení velké výtvarné náročnosti a poetického ladění. Na jeho práci pak osobitě navazovali jeho dlouholetý spolupracovník Stanislav Látal, Václav Bedřich, Adolf Born, Zdeněk Smetana a celá řada dalších.

Zveme vás

Výstavní chodba – přízemí
Vstupné 10 Kč (čtenáři NK ČR zdarma)

Bulharští Češi

19. 1.–25. 2. / po–so 9–19 h.

Panelová výstava, pořádaná ve spolupráci s Velvyslanectvím Bulharské republiky a Bulharským kulturním institutem, rámcově dokumentuje osudy mnoha Čechů, kteří přijeli do právě osvobozeného Bulharska (1878) pomoci s jeho budováním a rozvojem. Angažovali se prakticky ve všech oblastech průmyslu i veřejného a kulturního života a jsou dodnes úzce spjati s historií Bulharska. Mnozí přijali tuto zemi za svou druhou vlast a zůstali v ní navždy. Ústřední pozornost je věnována dvaceti nejznámějším „bulharským Čechům“.

Výstava vznikla jako projekt Bulharské tiskové kanceláře a Státního úřadu Archivu, jejím kurátorem je Ivo Chadžimišev.

Slovanská knihovna zve

Zasedací sál 2. p., vchod A

Má ukrajinština svou historii?

25. 1. / od 18.00 h.

Přednáška prof. Michaela Mosera, předsedy Mezinárodní asociace ukrajinistů, je spojena s prezentací jeho nové publikace „New Contribution to the History of the Ukrainian Language“ (Edmonton: Canadian Institute of Ukrainian Studies Press, 2016). Tlumočení do češtiny je zajištěno.

Předsálí Všeobecné studovny

Vstupné 10 Kč (čtenáři NK ČR zdarma)

Bulharské fondy a bulharistická činnost Slovanské knihovny

Do 14. 1. 2017 / po–so 9–19 h.

Výstava konaná u příležitosti 100. výročí bulharistiky na Filozofické fakultě UK v Praze představuje rozsah a kvalitu bulharské sbírky Slovanské knihovny na příkladech nejstarších titulů knih, periodik a prací českých bulharistů, ale i českých překladů bulharské krásné literatury nového tisíciletí.

Galerie Klementinum

Mariánské náměstí 190/5, vchod B2

Vstupné: dospělí 50 Kč, děti, studenti a senioři 30 Kč, zdarma: děti do 5 let, držitelé průkazu ZTP/P a pedagogický dozor doprovázející školní skupinu. Více informací na www.nkp.cz.

Betlémy v Klementinu

Do 8. 1. / denně 9–18 h.

Tradiční výstava pořádaná ve spolupráci s Muzeem betlémů Karlštejn potrvá ještě přes svátek Tří králů. Návštěvníci se i v prvním lednovém týdnu budou moci potěšit krásou historických betlémů z období od baroka až do konce druhé světové války. Milou připomínkou největších vánočních tradic jsou pohlednice, svíčky a vánoční ozdoby z poválečného období

Pokračující výstavy

Výstavní chodba – přízemí

Vstupné 10 Kč (čtenáři NK ČR zdarma)

Josef Stepling – osvícený jezuita

Do 14. 1. / po–so 9–19 h.

Výstava je věnovaná životu a dílu našeho nejvýznamnějšího představitele matematiky, fyziky a astronomie 18. století, Josefa Steplinga (1716–1778). Návštěvníci se seznámí s jeho mládím, ranými lety i následnou vědeckou a badatelskou činností. Opomenuto nebude založení Matematického muzea a hvězdárny v Klementinu, ani jeho zásluhy o zavedení meteorologických měření. Výstavu doplňují originální tisky z fondů NK ČR a fotokopie několika autografů.